

KLĀŅU PURVS

Dabas liegums „Klāņu purvs” atrodas Piejūras zemienē Ventspils rajona Popes un Tārgales pagastā apmēram 9 km no Baltijas jūras. Aizsargājamā teritorija dibināta 1977.gadā kā purvu liegums. Pēc vairākām paplašināšanām lieguma kopējā teritorija šobrīd ir 1615 ha. Teritorijā ietilpst divi purvi - Klāņu purvs un Pūņas purvs. Īpaša nozīme ir Klāņezeram ar retām augu sugām bagātu piekrasti.

Biotopi

Dabas lieguma galvenā vērtība ir augstais purvs, kas aizņem gandrīz trešo daļu teritorijas, kā arī purvainie skujkoku un pārmitrie lapkoku meži, kas ietver purvus. Deviņu Eiropas Padomes biotopu direktīvas 1.pielikuma biotopu sastopamība lieguma teritorijā kopā ar vismaz 80 aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām devusi iespēju šo teritoriju iekļaut *Natura2000* tīklā. Te konstatēti arī desmit Latvijā aizsargājamu biotopu veidi. Seši no Latvijas aizsargājamiem biotopiem saistīti ar ezeru, te konstatēta arī vienīgā vieta Latvijā īpaši aizsargājamam biotopam “Piejūras ezeri un to piekrastes ar daudzstublāju pameldra, brūnganā baltmeldra un parastās purvmirtes audzēm”, kā arī viena no divām vietām Kurzemē biotopam “Mīkstūdens ezeri ar ezereņu, lobēliju un krasteņu audzēm”. No Eiropas aizsargājamiem biotopiem nozīmīgākie ir trīs prioritāras nozīmes biotopi – neskarts augstais purvs, melnalkšņu staignāji un purvainais mežs. Kopā aizsargājami biotopi aizņem apmēram 63 % no dabas lieguma teritorijas.

[\[tabula Nr. 1.7 no Klāņu purva dabas aizsardzības plāna: Latvijas un Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi dabas liegumā „Klāņu purvs”\]](#)

Flora

Apmēram 2/3 lieguma teritorijas aizņem meži, un aptuveni vienādās platībās te dominē slapjie meži minerālaugsnēs, kā arī meži nosusinātās un slapjās kūdras augsnēs.

Ievērojamas platības aizņem meži slapjās kūdras augsnēs jeb purvaini, no kuriem floristiski bagātākie ir dumbrāji. Tajos dominē papardes un dažādi grīšļi. Niedrājos, kas sastopami galvenokārt augsto purvu apmalēs, sastopamas graudzāles – parastā niedre *Phragmites australis*, iesirmā ciesa *Calamagrostis canescens*, lielāka nozīme arī sīkkrūmiem – zilenēm *Vaccinium uliginosum*, vistenēm *Empetrum nigrum*, polijlapu andromedām *Andromeda polifolia* un lācenēm *Rubus chamaemorus*. Purvājos, kur lakstaugu stāvs samērā nabadzīgs, minētajiem sīkkrūmiem pievienojas arī lielā dzērvene *Oxycoccus palustris* un purva vaivariņš *Ledum palustre*.

Augstā purva aizaugušākajā daļā pārsvarā ir sūnu purvu ciņu – ieplaku komplekss, kur uz ciņiem dominē parastais virsis *Calluna vulgaris* un makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*, Magelāna sfagns *Sphagnum magellanicum*, brūnais sfagns *Sph. fuscum*, iesarkanais sfagns *Sph. rubellum*. Klāņu purva centrālajā - dabiskākajā un atklātākajā daļā sastopams ciņu – lāmu komplekss, kurā dominē ciņu mazmeldrs *Trichophorum cespitosum*, turpat arī ieplakās un nelielajās lāmās sastopams parastais baltmeldrs *Rhynchospora alba*, dažkārt uzpūstais grīslis *Carex rostrata* un ieplakām raksturīgie sfagni – garsmailes un smalkais sfagns *Sph. cuspidatum* un *Sph. tenellum*. Lāmu tuvumā biežāk sastopama arī apaļlapu rasene

Drosera rotundifolia un lielā dzērvene *Oxycoccus palustris*. Purva nosusināšanas degradētajās vietās dominē virši, sfagnu segums praktiski izzudis, tās intensīvāk aizaug ar priedi un purva bērzu.

Floristiski interesantāki ir zāļu purvi, kuru veidošanos sekmējuši karbonātiski pazemes ūdeņi. Te līdztekus augstajiem grīšļiem parādās arī Hosta grīslis *Carex hostiana*, pūkaugļu grīslis *C. lasiocarpa* un lielas audzes veido īpaši aizsargājama (ierobežoti izmantojama) suga parastā purvmirte *Myrica gale*. Lieguma teritorijā tā sastopama samērā bieži ne tikai kaļķainos zāļu purvos, bet arī ezera palienes smilšainajos krastos, skrajākos purvainajos mežos ap purvu un uz stīgām.

Pārejas purva zonā tuvāk ezeram augu sabiedrību veido parastā niedre *Phragmites australis*; tālāk raksturīga pārejas purva josla ar pūkaugļu grīslī *Carex lasiocarpa*, kur sastopams arī trejlapu puplaksis *Menyanthes trifoliata* un purva vārnkāja *Comarum palustre*; vēl tālāk no ezera ir pārejas purva josla ar uzpūsto grīslī *Carex rostrata*, kur sastop arī dūkstu grīslī *C. limosa*, trejlapu puplaksi un lielo dzērveni, kā arī neiztrūkstošu paklāju visās pārejas purva joslās veido dažādas sfagnu sugas. Abās ezeram tuvākajās joslās nereti sastopama arī parastā purvmirte *Myrica gale*, bet vienā atradnē ezeram tuvākajā joslā konstatēta Latvijā un Eiropā aizsargājama orhideju suga Lēzeļa lipare *Liparis loeselii*, kas līdz šim liegumā nebija konstatēta.

Ļoti interesantas no floristiskā viedokļa ir zilganās molīnijas pļavas – meža lauces, kurās daudz arī kalcifilo zemo grīšļu pļavu iezīmes. Šādās pļavās dominē zilganā molīnija *Molinia caerulea* vai zilganā seslērija *Sesleria caerulea*, vai tās abas divas kopā, Hosta grīslis *Carex hostiana*, vienā pļavā arī Buksbauma grīslis *C. buxbaumii*. Atsevišķās pļavās sugu daudzveidība ir ļoti liela, te liela nozīme ir arī samērā retām un šādiem specifiskiem biotopiem raksturīgām grīšļu sugām - blusu grīslim *Carex pulicaris*, divmāju grīslim *C. dioica*, zilganajam grīslim *C. flacca*, kā arī parastajai kreimulei *Pinguicula vulgaris*, smaržīgajai naktsvijolei *Platanthera bifolia* un odu gimnadēnijai *Gymnadenia conopsea*. Viss iepriekš minētais sugu sastāvs liecina par šo slapjo pļavu kaļķaino raksturu, jo lielākā daļa sugu ir kalcifilas. To apliecina arī vienas šādas pļaviņas malā mežā augošā dzeltenā dzegužkurpīte *Cypripedium calceolus*, kas arī ir kalcifila suga.

Kā ļoti nozīmīgs uzskatāms viss Klāņezera augu sugu komplekss, kur konstatēti seši Latvijas un viens Eiropas nozīmes aizsargājams biotops ar gandrīz 20 īpaši aizsargājamām augu sugām. Šobrīd tieši Klāņezera krasts ir vienīgā vieta Latvijā, kur sastopams daudzstublāju pameldrs *Eleocharis multicaulis* un viena no trim vietām Latvijā, kur konstatēts brūnganais baltmeldrs *Rhynchospora fusca*. Arī Dortmaņa lobēlija *Lobelia dortmanna* un sīkā lēpe *Nuphar pumila* Kurzemē citos ezeros nav sastopama, tāpēc visām šīm sugām ir ārkārtīgi liela nozīme šo sugu genofonda saglabāšanā reģionā un Latvijā kopumā. Jāatzīmē, ka gandrīz visu minēto sugu izplatība ezerā ir paplašinājusies salīdzinot ar pirms 15 gadiem veiktajiem pētījumiem, kas norāda uz šīm sugām labvēlīgu biotopa stāvokli. Par to liecina arī veiktās Klāņezera ūdens analīzes, kas apliecina ezera augsto ekoloģisko kvalitāti.

Neskatoties uz visādā ziņā negatīvi vērtējamo ezera ekosistēmas degradāciju, ko izraisījusi līmeņa pazemināšanās pēc kanāla ierīkošanas, Klāņezers joprojām uztur bagātu un ļoti daudzveidīgu ūdensaugu floru ar daudzām retām, ļoti retām un aizsargājamām, kā arī reliktmām augu sugām, kas saglabājušās no agrākajiem klimatiskajiem periodiem.

Visu iepriekšējo pētījumu rezultātā dabas liegumā "Klāņu purvs" konstatētas 527 vaskulāro augu sugas (38 īpaši aizsargājamas un Latvijas Sarkanajā grāmatā ierakstītas augu sugas, no tām 28 konstatētas atkārtoti 2005. gadā) un 158 sūnaugu sugas, no tām 15 retas un īpaši aizsargājamas sūnu sugas, no kurām 2005. gadā atkārtoti atrastas četras un viena no jauna. [\[tabula Nr.1.3 no Klāņu purva DA plāna: Īpaši aizsargājamās augu sugas dabas liegumā\]](#)

Fauna

Dabas lieguma "Klāņu purvs" teritorijā konstatētas 14 īpaši aizsargājamas un retas bezmugurkaulnieku sugas. Šis samērā nelielais skaitlis izskaidrojams ar viendabīgajiem purvu biotopiem un agrāko mežu apsaimniekošanu. Jau 2001. gadā no aizsargājamām un retām sugām konstatēti nātru lācītis *Callimorpha dominula*, asribu vārpstiņgliemezis *Clausilia cruciata* un spožā skudra *Lasius fuliginosus*.

2005. gada pētījumos vērtīgs ir skabiozu pļavraibeņa *Euphydryas aurinia* (ES aizsargājama suga) atradums lieguma dienvidrietumu meža laucītēs. Sugas aizsardzības statuss ir vērtējams kā nelabvēlīgs, jo novērojama meža laucīšu aizaugšana, kurās ir tauriņa kāpuru barības augs – pļavas vilkmēle un pieaugušo īpatņu barošana vieta. Meža laucītēs ir konstatēta īpaši augsta taisnspārņu daudzveidība, ieskaitot mitru pļavu indikatorus - *Mecostethus grossus* un *Chrysochraon dispar*. Augstajā purvā dominē divspārņi – miģeles *Ceratopogonidae* un trīsuļodi *Chironomidae*. Pie ezera ir konstatētas divas ES aizsargājamas sugas - raibgalvas purvuspāre *Leucorrhinia albifrons* un spilgtā purvuspāre *L. pectoralis*. 2005.gadā dabas lieguma teritorijā konstatēta jauna spāru suga Latvijai – brūnā ezerspāre *Orthethum brunneum* (V.Spuņģis, 2005). Saproksilofāgu – meža vērtības indikatoru daudzveidība ir samērā augsta. Konstatēti Kurzemei raksturīgais sugu komplekss, kuru pārstāv, piemēram, koksngrauzis *Clytus arietis*. Biotopi ir piemēroti bērzu briežvaboles *Ceruchus chrysomelinus* pastāvēšanai. Lielākā daļa no teritorijā konstatētajām 27 gliemju sugām ir parastas un tipiskas sugas visā Latvijā, tomēr konstatētas arī četras aizsargājamas sugas - lielais gludgliemezis *Cochlicopa nitens*, gludais vārpstiņgliemezis *Cochlodina orthostoma*, margainais vārpstiņgliemezis *Clausilia dubia* un divzobu vārpstiņgliemezis *Clausilia bidentata*.

[\[tabula Nr.1.4 no Klāņu purva DA plāna: Dabas liegumā "Klāņu purvs" konstatētās retās un aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas\]](#)

Lai gan lieguma teritorija ir salīdzinoši neliela, pateicoties biotopu dažādībai, te konstatēta salīdzinoši liela zīdītājdzīvnieku sugu daudzveidība – konstatētas 15 sugas, astoņas sugas saskaņā ar medību dzīvnieku uzskaites datiem uzskatāmas kā sastopamas teritorijā, bet vēl 12 sugas uzskatāmas kā varbūtēji sastopamas. Liegumā purvam pieguļošajos mežos konstatēta Latvijas mežiem visraksturīgākā sīko zīdītāju suga - meža strupaste *Clethrionomys glareolus*. Konstatētas visas četras pārnadžu sugas – alnis *Alces alces*, staltbriedis *Cervus elaphus*, stirna *Capreolus capreolus*, mežacūka *Sus scrofa*, sastopams baltais zaķis *Lepus timidus*. No mazajiem un vidēji lielajiem plēsējiem sastopamas vai varbūtēji sastopamas septiņas sugas: zebiekste *Mustela nivalis*, sermulis *Mustela erminea*, sesks *Mustela putorius*, meža cauna *Martes martes*, lapsa *Vulpes vulpes*, jenotsuns

Nyctereutes procynoides un āpsis *Meles meles*. Pēdējos gados lieguma un tam piegulošajos mežos novērots viens lūsis *Lynx lynx*. Sezonāli, galvenokārt ziemā, liegumā iekļūst arī vilki *Canis lupus*. Liegumā konstatētas trīs amfibionto zīdītāju sugas: ūdenscirslis *Neomys fodiens*, bebrs *Castor fiber* un ūdrs *Lutra lutra*.

[tabula Nr.1.5 no Klāņu purva DA plāna: Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamās zīdītāju sugas]

Īpaši nozīmīga ir Klāņu purvu putnu fauna. Dabas lieguma īpatnība – samērā vienmērīgā meža, purva un ezera kā biotopu pārstāvniecība atspoguļojas arī putnu sugu sastāvā. Lieguma teritorijā konstatētas 64 putnu sugas, kuras nav aizsargājamo sarakstā.

Abos augstajos purvos bieži novērojamas sugas ir pļavu čipste *Anthus pratensis* un lauku cīrulis *Alauda arvensis*, Lapu koku un jauktās mežaudzēs parastākās sugas ir žubīte *Fringilla coelebs*, melngalvas ķauķis *Sylvia atricapilla*, čunčuņš *Phylloscopus collybita* un citas.

Skuju koku, it sevišķi priežu mežos putnu sugu skaits un blīvums ir mazāks - raksturīga ir žubīte *Fringilla coelebs*, koku čipste *Anthus trivialis*, mizložņa *Certhia familiaris* un citas.

Putniem maz piemērotā Klāņezera augāja dēļ ezers vairāk nozīmīgs kā caurceļojošo ūdensputnu atpūtas vieta.

No dabas liegumā "Klāņu purvs" dažādos laika periodos konstatētajām 22 retajām un aizsargājamām putnu sugām minams, piemēram, melnais stārķis *Ciconia nigra*, kurš šobrīd gan neatklāj savu ligzdvieta, bet vismaz lieguma tuvumā uzturas, ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus*, ķīķis *Pernis apivorus*, purva malā šovasar novērots jūras ērglis *Haliaeetus albicilla*, abos purvos dzirdēta rubeņa *Tetrao tetrix* rubināšana, bet trīspirkstu dzenis *Picoides trydactylus* novērots kaļam pat vairākās vietās. Liegumā novērotas arī medņa *Tetrao urogallus* darbības pēdas un vairākas vietas mežā un purva malā ir piemērotas riestu vietas.

[tabula Nr.1.6 no Klāņu purva DA plāna: Dabas liegumā "Klāņu purvs" konstatētās Latvijas un Eiropas īpaši aizsargājamās putnu sugas un to sastopamības biežums 2005.gada ligzdošanas sezonā]

Negatīvās ietekmes

Klāņezera apkārtnes nosusināšanas projekts izstrādāts pirms 2. pasaules kara – 20. gs. divdesmito gadu beigās tika dibināta Klāņu meliorācijas sabiedrība, kura šajā apkārtņē veica nosusināšanas darbus. Šajā laikā tika izrakts arī Klāņu – Būšnieku kanāls, kas savieno Klāņezera ar Būšnieku ezeru pie Ventspils. Kaut arī ar labu ieceri, tam tomēr ir bijusi zināma negatīva ietekme uz ezeru un purvu – ezera līmenis ievērojami pazeminājies, kas ir viens no iemesliem ezera aizaugšanai.

Nosusināšanas pasākumi turpinājās arī vēlāk, kā rezultātā purva biotopi daudzviet degradējušies. Meliorācijas grāvju kopgarums teritorijā sasniedz 8,5 km. Visvairāk nosusināšanas rezultātā cietusi teritorijas daļa uz dienvidiem no ezera, bet kādreizējais Dzīru purvs, pastiprināti aizaugot meliorācijas rezultātā, tagad jau ir purvainis mežs.

Nosusināšanas rezultātā degradējas augstā purva veģetācija – samazinās sfagnu daudzums, kas ir neiztrūkstoša augsto purvu sastāvdaļa, pārlieku daudz savairojas virši, pastiprinās purva aizaugšana ar priedēm,

izzūd atklātā purva ainava. Novērojumi liecina, ka vērojama korelācija starp grāvju ierīkošanas laiku un pastiprinātu priežu augšanu susināšanas skartajā teritorijā.

Informācijas avots:

dabas lieguma "Klāņu purvs" dabas aizsardzības plāns,
redaktore Valda Baroniņa

Informāciju sagatavoja
Ilze Salna